

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De Suprematie van de VS in de Wereld: zal de EU ooit de VS inhalen?

Nierop, B. van

Citation

Nierop, B. van. (2005). De Suprematie van de VS in de Wereld: zal de EU ooit de VS inhalen? *Bestuurskundige Berichten*, 20(1), 12-13. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3211321>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3211321>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De Suprematie van de VS in de Wereld

Zal de EU ooit de VS inhalen?

Dat de VS momenteel de economische en militaire grootmacht in de wereld zijn, is evident. Zowel diplomatiek als militair zijn de VS bepalend voor besluitvorming in de VN en de NAVO. Dit is terug te leiden tot de Tweede Wereldoorlog. De VS waren de winnaars en Europa was verwoest. Met behulp van Amerika is de West-Europese economie weer opgebouwd, de VS bleef de *guardian* van de Westerse wereld en het gidsland voor Europa. Het communisme van de Sovjet-Unie, de andere WO-II winnaar, betwistte de economische en militaire suprematie van de VS, maar moest eind jaren negentig capituleren. Zo zijn de VS al bijna zestig jaar het machtigste land in de wereld. Volgens de theorie van de hegemonie cyclus hoog tijd voor een wisseling van de wacht.

Het gedrag van sterke landen wordt door Michael Mandelbaum¹ omschreven als volgt: *"They expand. They send their soldiers, ships, and public and private agents abroad, They fight wars, guard borders, and administer territories and people of different languages, customs, and beliefs far from their own capitals. They exert influence on foreigners in a variety of ways. In other words the strong do to others what others cannot do to them."* Bij dit citaat denk je natuurlijk aan de machtige Verenigde Staten, die economisch, cultureel en militair bepalend zijn in de wereld. De Amerikaanse, kapitalistische waarden veroveren de wereld via McDonaldization, Micro-softering en dollarisatie. Daarnaast zijn de VS het enige land dat het kan maken ongestraft een land kan invallen zonder een VN-mandaat. De VS zijn superieur op economisch, militair en diplomatiek gebied.

Dit is niet altijd zo geweest en zal waarschijnlijk ook niet altijd zo blijven. De zogenaamde *'hegemony theory'* gaat er van uit dat dominante landen elkaar afwisselen in de wereld². Deze theorie beweert dat er in de geschiedenis hegemonische cycli zijn aan te wijzen van ongeveer zestig of zeventig jaar waarin één land bepalend was in de wereld op het gebied van handel, diplomatie en ideologie. Zo waren Europese landen als Engeland, Duitsland, Frankrijk, maar ook Nederland op een bepaald moment in de geschiedenis in de positie waarin de VS zich nu bevindt.

Voor deze eeuw wordt er weer een wisseling van de wacht voorspeld, waarvan Samuel P. Huntington *'Clash of Civilizations'*³ wel de bekendste van is. Zo wordt China wel eens de slapende reus genoemd, omdat een actief China op het gebied van buitenlands beleid de verhoudingen in de wereld kan veranderen. Daarnaast wordt ook India genoemd, gezien de groei in economie en het aantal mensen dat daar woont. Huntington voorspelde onder andere een strijd voor dominantie tussen de christelijk-joodse cultuur en de islam. Andere kandidaten zijn Brazilië en Japan. Of zou Europa middels de Europese Unie weer dominant worden?

De laatste jaren is Europa de economische en militaire afhankelijkheid van de VS als onverstandig gaan zien. De EU lijkt zich te ontwikkelen naar militaire zelfstandigheid en heeft de ambitie Amerika voorbij te streven op economisch gebied. Europa heeft zich namelijk geëngageerd aan ambitieuze plannen om weer tot de sterkste economieën te behoren. De Europese Unie heeft in de zogenaamde Lissabon-strategie de ambitie aangegeven de concurrentie met de wereld aan te gaan op economisch gebied. Verder wordt er door de EU een Europees *'Rapid Reaction Force'* (RRF) ontwikkeld voor vredesoperaties, die al in gezet in operaties

in Macedonië, Kongo en Bosnië. Zijn dit voortekenen voor de militaire revival van Europa? In dit artikel zal ik ingaan op deze ontwikkelingen binnen de EU en deze vergelijken met de machtige positie van de VS, met als achterliggende vraag: Kan Europa de VS inhalen?

In het boek *'The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to the Present'*, beschrijft Paul Kennedy dat er een significant verband is tussen de economische voorspoed van een land en de toename of afname van invloed als wereldmacht⁴. De crux hierbij is hoe landen er in slagen economisch gewin om te zetten in militaire en diplomatieke macht. Wanneer een land er niet in slaagt economische voorspoed en commerciële winsten om te zetten in diplomatieke en militaire invloed, wordt dat ook wel *'the Dutch disease'* genoemd⁵. Naar het feit dat Nederland eind 17^e eeuw er niet in slaagde handelsmacht om te zetten in militaire macht. Hieronder zal ik beschrijven hoe de Europese economie zich ontwikkelt ten opzichte van de Amerikaanse economie en of de EU erin slaagt zijn positie militair en diplomatiek weet te versterken.

Economische macht EU-VS

Wie de clip *'We're all living in America'* van Rammstein weleens op TMF of MTV heeft gezien, begrijpt dat de VS de wereld heeft veroverd door de economie van landen te penetreren. De koers van de dollar en Wallstreet is bepalend voor alle beurzen op de wereld. De Amerikaanse, economische stoomwals dreunt harder door dan het boemeltje van Europa. Regeringsleiders van de EU zien dat graag veranderen en hebben in 2000 op de Portugese top in Lissabon besloten een inhaalslag te maken. De zogenaamde Lissabon-strategie moet er voor zorgen dat de EU in 2015 tot de meest concurrerende economieën in de wereld behoort. De doelstellingen die in 2000 waren geformuleerd leken toen nog reëel, aangezien de economie verschrikkelijk hard groeide. Verder leek door de komst van de euro, de EU een geduchte concurrent in handen te hebben voor de dollar.

Inmiddels is het vier jaar later, en lijkt Europa verworden tot een oude, zieke man. De dollar staat verschrikkelijk laag ten opzichte van de euro, wat slecht is voor de concurrentiepositie en dus de export vanuit Europa naar de VS negatief beïnvloed. Daarnaast zit de EU met een uitbreiding in de maak. Op de lange termijn is er misschien economisch gewin, maar op de korte termijn worden de economisch sterkere landen afgeremd door de zwakkere landen. Daarnaast wil geen enkel land in de Europese Unie te veel betalen. Wanneer niemand netto-betaler wil zijn, dan zullen er ook nooit genoeg investeringen zijn om de EU verder te ontwikkelen.

Dit jaar werd Wim Kok gevraagd een rapport te schrijven over hoe de EU de Lissabon-doelstellingen kan behalen. Verder dan het motto *'Jobs, Jobs, Jobs'*, kwam Kok niet. Werkgelegenheid was een paars succes, maar heeft tegenwoordig geen aantrekkingskracht meer. Europa-criticasters verwachten namelijk innovatie, nieuwe markten en oplossingen voor het landbouwbeleid en het Europese regiobeleid. Het rapport Kok werd dan ook niet goed ontvangen.

De Lissabon-strategie lijkt inmiddels een ver-van-mijn-bed-show te worden. Zelfs Romano Prodi gaf bij zijn afscheid als voorzitter van de Europese Commissie aan, niet meer te geloven in het behalen van de Lissabon-doelstellingen voor 2015. De economische groei blijft achter bij die van de VS en Japan (zie tabel). Economisch gezien halen we de VS niet in,

maar raken we zelfs achterop. Het enige lichtpuntje is dat de EU terrein aan het winnen is bij het aanvechten van internationale handelsbeperkingen bij de WTO.

Militaire macht EU-VS

De militaire invloed van Europa is sinds de Tweede Wereldoorlog gering gebleven. In de strijd tussen de ideologieën van het kapitalistische Westen en het communisme van de USSR, verschole Europese landen zich achter de militaire macht van de VS. Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie speelt Amerika politieagent in de wereld en ziet het zichzelf als de *'guardian of democracy and freedom'*. Dat niet iedereen blij is met dit moreel imperialisme, werd duidelijk op 11 september 2001. Er lijkt zich wederom een ideologisch conflict af te spelen, maar nu tussen het christelijk democratische Amerika en het moslim fundamentalisme. Wat begon als een guerrilla-oorlog van moslim terroristen binnen de grenzen van Westerse democratieën, is nu door de VS bepaald als een oorlog tegen dictatoriale regimes, die dreigen machtige wapens te ontwikkelen. De VS hebben het strijdtoneel verlegd naar Irak, Afghanistan en misschien binnenkort ook Syrië, Iran, Cuba of Noord-Korea. De VS voert deze oorlog op eigen kompas, met volgzame ondersteuning van hun bondgenoten, als Groot-Brittannië, Nederland, Japan en de Filippijnen. Europese landen als Duitsland en Frankrijk hebben echter twijfels over de handelswijze van Amerika. Ook bepleit de EU, middels Javier Solana, altijd een bemiddelende diplomatieke oplossing voor conflicten. George Bush deinst echter nooit terug voor om te dreigen met een militaire actie. De oorzaak hiervoor beschrijft Robert Kagan in *'Of Power and Paradise'* met de wijsheid: *'When you have a hammer, everything looks like a nail'*. In andere woorden, als je een militair sterk

land ben, beantwoord je een bedreiging met kracht. Europa heeft een grotere tolerantie voor bedreigingen, omdat het militair zwakker is. Volgens Kagan hebben de VS en Europa een verschillend perspectief over hoe de wereld bestuurd dient te worden.: *'They (Europe and VS) do not share the same broad view of how the world should be governed, about the role of international institutions and international law, about the proper balance between the use of force and the use of diplomacy in international affairs.'*⁶ Kortom, Europa gelooft in diplomatie, omdat ze weten dat ze te zwak zijn om een conflict op te lossen via militaire kracht. Amerika gelooft in kracht, omdat ze ook de mogelijkheden hebben om hun bedreigingen waar te maken. De VS geloven daarom niet in het Internationale Gerechtshof in Den Haag en voelen zich dus niet gebonden aan de VN en vielen ze Irak binnen zonder toestemming van de internationale gemeenschap. Militair kan niemand tegen de VS op, en Europa is een tandeloze tijger.

Dit kan echter deze eeuw veranderen. Een Europees leger lijkt ten tonele te komen, dat orde en democratie zal garanderen in. Het is de eerste aanzet en de RRF is alleen bedoeld voor vredesoperaties, maar misschien is het wel het begin van een sterk Europees militair front, dat niet meer afhankelijk is van de VS. Momenteel ondervindt Europa nog veel problemen op het gebied van mankracht en materiaal, hiervoor blijft de EU afhankelijk van de VS via de NAVO. Qua manschappen kan er een oplossing tot stand komen, wanneer Turkije toetreedt tot de Europese Unie. Hoewel Turkije qua techniek, voertuigen en materiaal niet veel voorstelt, heeft het met één miljoen soldaten het grootste Europese leger. Een sterk ontwikkeld leger versterkt de positie van de EU binnen de NAVO en de VN, maar de problemen op het gebied van manschappen en materieel, zullen voorlopig blijven bestaan.

Zoals eerder gesteld, is Europa de economische en militaire afhankelijkheid van de VS als onverstandig gaan zien. De EU lijkt zich te ontwikkelen naar militaire zelfstandigheid en heeft de ambitie Amerika voorbij te streven op economisch gebied. Op beide punten scoort Europa weinig punten. Het ontwikkelen van een Europees leger is een heikel punt, zeker aangezien verschillende Europese landen de NAVO meer prioriteit geven dan de ontwikkeling van een Europees leger. En de Europese economie groeit minder hard dan de Amerikaanse. De stelling dat Europa de VS de komende decennia voorbij zal streven lijkt dus moeilijk waar te maken. De stelling dat de EU aan de *'Dutch disease'* lijdt, snijdt meer hout. □

Bart van Nierop

Noten

¹ Mandelbaum, Michael, *'The Fate of Nations: The Search for National Security in the Nineteenth and Twentieth Centuries'*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988

² Taylor, Peter J. & Colin Flint, *'Political Geography, world-economy nation-state & locality'*, Pearson Education, London, 2000

³ Huntington, Samuel, *'The Clash of Civilizations'*, *Foreign Affairs*, vol. 71 (3), pp 22-49

⁴ Kennedy, Paul M., *'The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to the Present'*, Random House, New York, 1987

⁵ Brewer, John, *'The Sinews of Power: War, Money and the English State, 1688-1783'*, Unwin Hyman, London, 1989

⁶ Kagan, Robert, *'Of Paradise and Power, America and Europe in the New World Order'*, Albert A. Knopf, New York, 2003